

Dobbeltgængereren og det uundgåelige voksenliv

En analyse af dobbeltgængertemaet i Klaus Rifbjergs
Den Kroniske Uskyld

Forfatter: Poul Svane Grevlund - Dansk BA - AAU, 5. semester
Bachelor-projekt
Antal tegn: 71.785
Vejleder: Michael Kallesøe Schmidt
03-01-2018

Indhold

Indledning.....	3
Problemformulering	4
Metode.....	5
Valg af teori.....	5
Analysestrategi	6
Teori	8
Definition på dobbeltgængertemaet.....	8
Analyse	9
Upålidelighed hos fortælleren	9
Janus' forhold til sin omgangskreds	10
Janus' fremstilling af Tore.....	11
Tore som dobbeltgænger	13
Den begyndende rejse mod voksenlivet	15
Dyrkelsen af uskylden	18
Det uundgåelige.....	21
Dobbeltgængertemaets udformning	25
Konklusion	28
Litteraturliste:	30
Abstract	32

Indledning

Taler man om vægtige og indflydelsesrige forfatterskaber i og omkring 1960'erne, er det vanskeligt at komme udenom Klaus Rifbjerg. Denne forfatter har blandt andet formået at opnå status som 60'ernes "nye poesis officielle omdrejningspunkt" (Posselt 2008), hvilket senere fik tildelt betegnelsen "konfrontationsmodernisme", opkaldt efter Rifbjergs egen digtsamling *Konfrontation*.

Men allerede to år før udgivelsen af *Konfrontation* havde Rifbjerg udmærket sig i prosaens verden. Med romanen *Den Kroniske Uskyld*, som udkom i 1958, skabte Rifbjerg et værk, som sidenhen er blevet kanoniseret (Johansen & Frandsen 2012, 7). Et udtryk for denne romans kvaliteter og et bevis på dens klassikerstatus udkom i 2012 i form af værket *Skyld og uskyld i mellemtiden*, der fungerer som en hyldest til *Den Kroniske Uskyld*, og er "udgivet i respekt for det værk [*Den Kroniske Uskyld*],¹ vi alle har rejst mange år med" (ibid, 8). *Skyld og uskyld i mellemtiden* indeholder mange artikler med diverse tolkninger af og udredninger af forskellige aspekter ad *Den Kroniske Uskyld*, hver med sit fokusområde og sin særskilte forfatter. Netop de mange tolkningsmuligheder, som romanen indeholder, ligger til grund for idéen bag dette projekt.

Den Kroniske Uskyld omhandler tilsyneladende et venskab mellem to unge gymnasiedrenge, Janus og Tore, som hver især har et problemfyldt forhold til kærlighed og seksualitet. Disse udfordringer kulminerer i en tragedie, da Tore indleder et forhold til pigen Helle, men forføres til samleje af Helles moder fru Junkersen, hvilket ender med at forårsage Helles selvmord og Tores mentale sammenbrud. Romanen er en førstepersonsfortælling med Janus som en homodiegetisk fortæller.

I artiklen "Ingen sidste salgsdato" fra *Skyld og uskyld i mellemtiden*, som omhandler romanens kanonisering, fremlægges et brev, som Klaus Rifbjerg selv har skrevet til en gymnasieklasse, der efterspurte hans hjælp til tolkning af romanen. Rifbjergs svar indeholdt blandt andet følgende tilkendegivelse: "Janus og Tore er udspaltninger af én figur (helt og skurk, sort og hvid)" (Olsen 2012, 35). Imidlertid har de analyser og fortolkninger, som *Skyld og uskyld i mellemtiden* indeholder, hvor forskellige de end er, én ting tilfælles: Ingen af dem beskriver romanens hovedpersoner Janus og Tore som to sider af samme karakter, og de synes dermed at overse, hvad Rifbjerg beskriver i sit svar til skoleeleverne.

¹ Forfatterens udredninger af eventuelle uklarheder eller udeladelse af unødvendigheder i forbindelse med citater markeres ved parenteserne [].

I min analyse af romanen vil det derfor blive undersøgt, hvorledes Rifbjergs beskrivelse af Janus og Tore som to udspaltninger af én figur kan læses ind i romanen. Det interessante og relevante ved denne analyse er, at den beror på en tolkning, som fordres af romanens egen forfatter, men som blev enten udeladt eller overset i den ellers grundige gennemgang af bogens kvaliteter og tolkningsmuligheder.

Ud fra dette springer følgende problemformulering:

Problemformulering

Hvordan kan *Den Kroniske Uskylds* hovedpersoner Janus og Tore læses som to spaltninger af én og samme personlighed, og hvilke tematikker kan denne læsning udfolde?

Metode

Valg af teori

Til at besvare førnævnte problemformulering tages der flere metoder i brug. Udgangspunktet for karakteriseringen af Janus og Tore som dele af en spaltet personlighed tages i den tyske psykoanalytiker Otto Ranks udlægning af det såkaldte ”dobbeltgængertema”, som det optræder i litteraturen. Dette beskriver han i bogen *The Double: A psychoanalytic study*, oprindeligt skrevet i 1914. Årsagen til valget af denne teori bunder i, dels at Rank beskrives som ”the real pioneer” (Tucker Jr. 1971, xiv) inden for forskningen af dette emne, og dels at der angiveligt ikke findes nogen ”sufficiently searching and up-to-date study that it [dobbeltgængertemaet] deserves” (ibid, 21). En sandsynlig forklaring på dette kan findes i Bodil Marie Sørensens bog *Den Romantiske Doppelgänger* fra 2013. Her fremgår det, at Ranks bog skrives omtrent ”hundrede år efter dobbeltgængermotivets storhedstid” (Sørensen 2013, 21). Storhedstiden som der henvises til, er den romantiske og fantastiske litteratur fra det attende og nittende århundrede. Sørensen drager i sin bog en kobling mellem den romantiske dobbeltgænger og den postmoderne tid, som ifølge hende ”ser ud til at have mange lighedspunkter” (ibid, 100). Denne antagelse begrundes med, at den postmoderne tid ”ligesom romantikken [er] en eksperimenterende tid [og at] jeginteressen bestemt ikke er blevet mindre” (ibid, 107). Sørensen mener derfor, at den romantiske dobbeltgænger fortsat optræder i moderne litteratur og film.

En anden anskuelse på dobbeltgængereren i den postmoderne tid finder man hos Ditte Timmermann, som skrev sit speciale om emnet i 2007. Hun finder det problematisk ”at tale om en postmoderne dobbeltgænger” (Timmermann 2007, 2), som følge af ”en ændring [af opfattelsen af dobbeltgængertemaet] ved psykoanalysens opståen”, (ibid, 62). Begrebet ”postmoderne dobbeltgænger” skal i Timmermanns speciale ses som synonymt med dobbeltgængerfortællingen i det tyvende århundrede, hvor *Den Kroniske Uskyld* er skrevet. Timmermann henviser til en argumentation for, ”at dobbeltgængereren har mistet sin betydning” (ibid, 62), som følge af temaets sammenkobling med psykoanalysen. Som titlen på Otto Ranks bog vidner om, udspringer hans teori ligeledes fra Sigmund Freuds psykoanalyse, i særdeleshed ”the Freudian theory of Narcissism” (Tucker Jr. 1971, 15). Ranks karakterisering af selve dobbeltgængertemaet synes imidlertid ikke primært at være opbygget omkring freudianske begreber. Ej heller giver Rank en specielt udførlig overordnet karakteristik af, hvad der kendetegner temaet. Derimod fremstår de litterære eksempler, Rank inddrager som værende de centrale omdrejningspunkter for karakteriseringen af temaet. Man må derfor spør-

ge sig: Hvordan skal man gribe en analyse af dobbeltgængertemaet an ud fra en anvendelse af Ranks teori?

Analyselstrategi

En oplagt mulighed vil være at gribe *Den Kroniske Uskyld* an fra et psykoanalytisk perspektiv med inddragelse af Freuds teori om narcissisme, som Rank også omtaler i sin bog. Imidlertid er *Den Kroniske Uskyld* tidligere og hyppigt blevet analyseret fra et psykoanalytisk perspektiv, hvorfor en sådan analyse antages at kunne medføre en mulig reducere af originalitet i dette projekt. Af denne årsag er en psykoanalytisk analyse fravalgt til trods for, at Freuds definition på dobbeltgænger vil blive inddraget som teoretisk supplement til Ranks mindre konkrete definition.

Men hvad er denne oplagte analysestrategi så fravalgt til fordel for? Som tidligere nævnt er Otto Ranks teori primært centreret omkring litterære eksempler på dobbeltgængertemaet. Nogle af Ranks eksempler inddrager Bodil Marie Sørensen i sin bog, hvor hun anvender dem i en forklaring på mulige årsager til en dobbeltgængers manifestation. Derfor vil der blive foretaget en komparation mellem dobbeltgængertemaet, som det udformer sig i *Den Kroniske Uskyld*, og Sørensens udlægning af Ranks teori. Denne komparation finder sted i kapitlet ”Dobbeltgængertemaets udformning”, som er placeret efter den primære analyse af romanen.

Selve analysen vil også indeholde et komparativt aspekt i form af henvisninger til og sammenligninger med udvalgte læsninger fra *Skyld og uskyld i mellemtiden*. Det er primært artiklerne ”Janus som fortæller” og ”Begær mellem mænd”, skrevet af henholdsvis Søren Schou og Maja Bissenbakker Frederiksen, som vil blive anvendt i denne sammenhæng. Årsagen til inddragelsen af disse artikler er, at analysen i dette projekt ofte inddrager de samme eksempler og citater fra romanen, som inddrages i de to øvrige læsninger. I kapitlerne ”Janus’ forhold til sin omgangskreds” og ”Janus’ fremstilling af Tore” bliver eksemplerne anvendt til understøttelse af flere af de samme budskaber, som Schou og Frederiksen har i deres læsninger. Men netop disse budskaber vil i min analyse blive anvendt i en anden sammenhæng: Til belysning af projektets problemformulering. Det skal pointeres, at inddragelsen af de to øvrige læsninger ikke skal forstås som en kritik eller en underkendelse af disse, men derimod som en anerkendelse af romanens mangfoldige tolkningsmuligheder.

Men hvad der endnu ikke er besvaret til fulde, er hvordan selve læseprocessen af *Den Kroniske Uskyld* foregår. Dette kan artiklen ”Tekstens appelstruktur”, skrevet af den tyske litteraturforsker

Wolfgang Iser i 1974, være behjælpelig med at give klarhed over. Iser indleder artiklen med at rette en kritik mod bestemte fortolkninger af tekster, som fører ”teksterne tilbage til allerede eksisterende referensrammer” (Iser 1981, 102). Dette medfører ifølge Iser, at teksterne ”fremtræder i afsvækket form” (ibid, 102). Iser uddyber sit synspunkt ved at fremføre, at enhver anerkendt analyse eller fortolkning af en tekst ”ikke er andet end en bestemt realisation af teksten, som blot nu bliver identificeret med teksten selv [...] Gudskelov har man fra tid til anden argumenteret imod sådanne betydninger, i reglen dog kun med det resultat at en anden og i sidste ende ligeså begrænset betydning blev sat i stedet for” (ibid, 103). Iser mener dermed, at der aldrig kun findes én korrekt opfattelse af, hvordan en tekst skal tolkes. Derimod mener han, at enhver tolkning af en tekst skabes af den individuelle læser gennem læseprocessen: ”En litterær teksts betydning skabes [...] gennem læseprocessen: de er produktet af et samspil mellem tekst og læser og ikke en i teksten skjult størrelse” (ibid, 104).

Iser forklarer efterfølgende, hvordan han anser forholdet mellem tekst og læser, og definerer i den sammenhæng tre trin, hvoraf kun ét er aktuelt i analysen i dette projekt. Det relevante trin går ud på at afkode ”de forskellige grader af ubestemthed i den litterære tekst, såvel som de måder hvorpå disse etableres” (ibid, 105). Med ”ubestemthed” i en tekst forstås de aspekter i en tekst, hvis betydning man som læser ikke kan vide sig sikker på, og derfor må overlade til egen tolkning.

Men nu trænger følgende spørgsmål sig på: Hvordan stemmer Isers tilgang til tekstanalyse så overens med den følgende analyse af *Den Kroniske Uskyld*? Og ligeså relevant: Hvordan stemmer den ikke overens med analysen?

På den ene side er *Den Kroniske Uskyld* en roman, som umiddelbart fortæller en historie om to gymnasiedrenges erfaringer med kærlighed til og seksuel omgang med det modsatte køn. Men på den anden side indeholder romanen flere af de førnævnte ubestemtheder, som kan afdækkes på forskellig vis, hvilket både den følgende analyse og de mange forskellige læsninger i *Skyld og uskyld i mellemtiden* vidner om. Som eksempel kan artiklen ”Begær mellem mænd” inddrages, hvor romanen er fremstillet som en historie omhandlende latent homoseksualitet, hvorved grundantagelsen om hvilken historie romanen fortæller, bliver ændret. Derfor er det oplagt at anvende denne del af Isers metode til at fortolke romanen.

Hvad min analyse af romanen imidlertid ikke har tilfælles med Isers tekstanskuelser, er, at min analyses udgangspunkt for fortolkningen af romanens ubestemtheder allerede er fastsat, da projek-

tets formål er at læse budskabet fra Klaus Rifbjergs brev til gymnasieklassen ind i romanen. Dermed er romanens betydning ikke skabt gennem læseprocessen, men derimod på forhånd af denne. Dette medfører også, at min tolkning af romanen tager udgangspunkt i en allerede eksisterende referensramme, hvilket netop er den tolkningsmetode, som Iser retter kritik imod. Men som tidligere nævnt fremføres tolkningen i dette projekt ikke som den eneste korrekte tolkning af romanen, men blot som én af mange mulige tolkninger. Dette projekt kan i store og hele blive anskuet som et bidrag til de mange allerede eksisterende tolkninger af romanen og ikke nødvendigvis som en erstatning for disse.

Sluttelig skal det nævnes, at indlæsningen af dobbeltgængertemaet i *Den Kroniske Uskyld* beror på en opfattelse af romanens hovedperson Janus som en upålidelig fortæller. Til at belyse hvorledes dette kommer til udtryk, vil en artikel fra bogen *Narratologi* af Stefan Iversen og Henrik Skov Nielsen blive inddraget. Denne artikel er skrevet af James Phelan og Mary Patricia Martin, og den præsenterer forskellige måder hvorpå upålidelighed hos fortællere kan komme til udtryk.

Dermed er strategien for analysen af *Den Kroniske Uskyld* klarlagt.

Teori

Definition på dobbeltgængertemaet

Inden analysen af *Den Kroniske Uskyld* påbegyndes, gives her en kort gennemgang af, hvad der forstås ved dobbeltgængertemaet. Otto Rank formulerer i *The Double: A psychoanalytic study* ikke nogen præcis definition på begrebet. Det tætteste på en definition som findes i bogen, formulerer Rank efter en gennemgang af de litterære eksempler på temaet, som han inddrager. Her præsenterer han et skel mellem ”a physical double, which takes a more distantly related form in the comedies of mistaken identities or of a likeness which has been detached from the ego and become an individual being (shadow, reflection, portrait)” (Rank 1971, 19-20). Rank skelner altså mellem dobbeltgængerens som fremtrædende i form af ren ydre lighed mellem to individer eller i form af en løsrevne side af personligheden, som manifesteres i et givent objekt. Ranks eksempler, skygge, refleksion og portræt, er hentet fra litteraturen, som han tager udgangspunkt i. Dog hersker der uklarhed om, hvorvidt Rank opfatter disse eksempler som de eneste tænkelige objekter, som en løsreven personlighedsudspaltning kan manifesteres i. I Bodil Marie Sørensens udlægning af Ranks teori synes skygge, refleksion og portræt at være fremstillet som eksklusive eksempler på sådanne objekter.

Dette er imidlertid ikke tilfældet i dette projekt, hvori de blot tolkes som givne og ikke eksklusive eksempler.

Sigmund Freud fremfører i sin bog *Det Uhyggelige* fra 1919 en mere entydig definition på, hvad dobbeltgængertemaet er. Han formulerer fire udformninger af temaet, som lyder:

[...] [1] optræden af personer, som i kraft af deres fremtoning må regnes for identiske, [2] potenseringen af dette forhold, i og med at sjælelige processer springer over fra en person til en anden – det er vel det, vi ville kalde telepati – således, at den ene også er i besiddelse af den andens viden, følelser og oplevelser, [3] identificeringen med en anden person, således, at man bliver forvirret over vedkommendes jeg eller sætter det fremmede jeg ind i stedet for ens eget, altså jeg-fordobling, jeg-delning, jeg-ombytning – [4] og endelig den bestandige tilbagevenden af det samme, gentagelsen af de samme ansigtstræk, egenskaber, skæbner, forbryderiske gerninger (Freud 1998, 34).

Freuds udlægning af temaet stemmer overens med Ranks skel mellem den fysiske dobbeltgænger, som er den første udformning Freud nævner, og den løsrevne side af egoet der tolkes som ikke helt synonym, men stadig overførbar til den tredje udformning, som Freud omtaler. Freud supplerer dermed definitionen på dobbeltgængertemaet med den telepatiske og den gentagende udformning.

Analysen af *Den Kroniske Uskyld* er der nu fremlagt en køreplan for, samt en så overordnet definition som mulig på dens primære fokuspunkt. Derfor vurderes analysen nu som klar til at blive præsenteret.

Analyse

Upålidelighed hos fortælleren

Selvom *Den Kroniske Uskyld* er særdeles rig på tolkningsmuligheder, peger disse ofte tilbage på den samme fællesnævner: At pålideligheden hos romanens hovedperson Janus, som ligeledes er dens homodiegetiske fortæller, stærkt betvivles eller sågar afvises. Grundet funktionen som fællesnævner for mange af romanens tolkningsmuligheder, vurderes denne som den væsentligste ubestemthed, jævnfør Wolfgang Isters teori, som romanen indeholder. En definition på hvornår en homodiegetisk fortæller betragtes som utroværdig, lyder: ”[...] når han eller hun giver en fremstilling af en eller anden begivenhed, person, tanke, ting eller andet objekt i den narrative verden, der afviger fra den fremstilling, som den implicitte forfatter vil give” (Phelan og Martin 2004, 147). Ved ”den implicitte forfatter”, et begreb som oprindeligt blev introduceret af Wayne C. Booth i

1961, forstås ”læserens forestilling om forfatteren, sådan som læseren bringes til at forestille sig ham ud fra teksten” (Informationsordbogen). Det vil sige, at man som læser forestiller sig, at forfatteren har tiltænkt den homodiegetiske fortæller en anden mening eller dagsorden end den, som vedkommende giver udtryk for at have. Dette gør sig særdeles gældende i *Den Kroniske Uskyld*, hvilket nu vil blive uddybet.

Janus’ forhold til sin omgangskreds

Allerede i romanens første kapitel, hvor Janus præsenterer sin skole og sine klassekammerater, ses markante tegn på hans upålidelighed. Det udtrykkes især gennem beskrivelserne af klassekammeraterne, som Janus omtaler med diverse nedladende betegnelser såsom ”en samling originaler [...] en samling lavbenede grøddædere [...] grødfad” (Rifbjerg 1965, 5-6). Der er tydelige tegn på, at Janus ser ned på sine klassekammerater, og anser sig selv som højere socialt rangeret end dem, hvilket han bruger sin faders erhverv som belæg for: ”Jeg var selvfølgelig selv søn af en ingeniør, så jeg er jo på den sikre side. Ha. Ha. Ha. Men de andre gutter var det tynde øl med underlige småforsuttede forældre” (ibid, 6).

Janus’ upålidelighed i denne sammenhæng ses i hans hyppige skift mellem at omtale sig selv som socialt højerestående end sine klassekammerater, ”grødfadet” som han flere gange benævner dem, og at omtale sig selv som en del af dette ”grødfad”, der ellers tilsyneladende vækker hans afsky: ”Vi var de mest forbandede opkomlinge [...] Vi var meget længere nede, idioter og åndsfor-snoskede [...] De var grød, grød og grød, så det næsten ikke var til at holde ud” (ibid, 5-6). Her er det især bemærkelsesværdigt, hvordan Janus skifter mellem de personlige pronomener ”Vi” og ”De” i sin omtale, hvilket indikerer, at han skiftevis inkluderer og distancerer sig selv fra ”grødfadet”. Dermed drages man som læser i tvivl om Janus’ selvopfattelse. Er den afsky og foragt hvor-med han omtaler sine klassekammerater et forsøg på at skjule, at han i realiteten identificerer sig med denne gruppe, som han ellers foragter? Det mener Søren Schou, som er forfatter til artiklen ”Janus som fortæller” i *Skyld og uskyld i mellemtiden*, da han eksempelvis skriver, at Janus føler ”sig personligt ydmyget” når ”eleverne i de andre klasser behandler Janus’ og Tores klasse med ringeagt” (Schou 2012, 59).

Den type af upålidelighed som Janus her udviser, er interessant, hvis James Phelans og Mary Patricia Martins begrebsæt tages i betragtning. Den kan nemlig både høre under kategorien ”underfortolkning”, som optræder ”når fortællerens mangel på viden, opfattelsesevne eller subtilitet resulterer i en utilstrækkelig fortolkning af en begivenhed, karakter eller situation” (Phelan og Martin

2004, 150-151) og kategorien ”underrapportering”, som optræder ”når fortælleren fortæller os mindre end han/hun ved” (ibid, 150). Hvis Janus ikke har tilstrækkelig selvindsigt til at bevidstgøre sig om sit ambivalente forhold til ”grødfadet”, vurderes hans fremstilling af sig selv i forhold til sine klassekammerater at være et produkt af mangel på opfattelsesevne. Det kan ikke vides med sikkerhed, om Janus er bevidst om sin omskiftelige omtale af sig selv i forhold til ”grødfadet”, hvorfor det foranlediger den tanke, at han muligvis ikke er bevidst om sin eventuelle identificering med dem. I denne tolkning vurderes han dermed at underfortolke. Hvis Janus derimod er bevidst om denne identificering, vurderes han at underrapportere, idet han i så fald undlader at fortælle direkte, hvordan han anskuer sig selv i forhold til klassekammeraterne.

En modpol som Janus opstiller i forhold til det såkaldte ”grødfad”, er de ældre studerende fra de øvre klasser: ”Klassen over os var der ingen tvivl om hørte hjemme helt oppe på bjerget [...] Helvedes sophisticated. Det var næsten lige som om, de var lige så kloge som lærerne” (Rifbjerg 1965, 6). Men også her ses samme upålidelighed som i Janus’ beskrivelse af ”grødfadet”. Det ene øjeblik omtaler han den øvre klasse med beundring og fascination, og i det næste øjeblik beskriver han dem som ”højrovede stoddere” og siger, at ”de var ikke til at holde ud” (ibid, 6). Dette gør han angiveligt fordi, at de foranlediger en følelse hos Janus af, at han ”hørte til inde i mudderbadet” (ibid, 6). Janus har altså et ambivalent forhold til både sine egne klassekammerater, som han skiftevis nedværdiger og giver udtryk for identifikation med, og til de øvre klasser, som han både synes at beundre og have aversioner mod.

Janus opstiller imidlertid også en anden modpol til ”grødfadet”, som er et helt essentielt element i romanen: Klassekammeraten Tore.

Janus’ fremstilling af Tore

Janus beskriver Tore med sådan en storladenhed, at Tore i Janus’ optik fremstår som en noget nær gudelig skikkelse, som er ”grødfadets” diametrale modsætning: ”[...] han var så meget bedre til alting end de andre døde murere [...] han var tusindmillioner gange mere værd end dem alle sammen tilsammen og lærerne med [...] [Tore] ragede langt pokker i vold ind i himlen [...] hele grønne fadets gallionsfigur” (Rifbjerg 1965, 5-7). Janus går endda så langt som at sige, at ”hvis han [Tore] ikke var i klassen, så kunne man ligeså godt gå hjem og dø med det samme” (ibid, 8). Det er således tydeligt, at Janus idoliserer Tore i sådan en grad, at Tores tilstedeværelse bliver helt uundværlig i Janus’ tilværelse, hvilket Janus siger eksplicit i afslutningen på første kapitel: ”For jeg kunne ikke undvære ham” (ibid, 17).

Hele Tores karakter, inklusiv alle hans udtalelser og handlinger, idoliseres i Janus' beskrivelse. Men fælles for beskrivelserne af Tores handlinger er, at Janus aldrig definerer klart, hvad det er ved disse handlinger, som retfærdiggør en sådan idolisering. Derimod vedbliver han at gentage ukonkrete vendinger som "et eller andet" eller "på en eller anden måde" som belæg for idoliseringen. Eksempler på dette lyder: "Tore var en af de fyre man ikke kunne lade være med at kunne lide på en eller anden måde", "Tore kunne altid sige et eller andet, der var så skørt og mægtigt, "Man kunne simpelthen ikke lade være med at elske ham på en eller anden måde" (ibid, 5, 9).

Som læser stiller man derfor igen spørgsmålstegn ved Janus' pålidelighed i den forstand, at man betvivler, hvorvidt Tores karakter er så modsat den resterende del af "grødfadet", som Janus giver udtryk for. Denne tanke foranlediges ved, at Janus siger om "grødfadet": "Hvad sådan en samling rødder kan få sig selv til at sige, når der er voksne mennesker til stede, det forstår man simpelthen ikke" (ibid, 5). Om Tore siger Janus imidlertid, at han altid forårsager latter, med det han siger, som er "så pragtfuldt [...] Det var helt mægtigt at grine på den måde. Så blev al den grød, man sad og sjuppede i resten af tiden, til noget meget bedre og rigtigere" (ibid, 5). Tores handlinger indikerer dog noget andet, idet de eksempelvis indbefatter at stå "som en tosset abe med et stykke leverpostej i hånden og [dirigere] en hel symfoni", at "bruge en hel time til at lede efter en eller anden dødssyg blyant nede på gulvet", at snakke "løs om kastrerede heste" og "være så sjofel, at det drev i fede kager ned fra vinduet" (ibid, 5, 9). Disse handlinger og udtalelser fremstår umiddelbart hverken synderligt charmerende eller respektindgydende. Det synes derimod blot at være betydninger, som de tillægges af Janus. Når Janus anklager "grødfadet" for at opføre sig upassende foran voksne, forekommer det pudsigt, at Tores førnævnte udskejelser blot forårsager latter og beundring. Dette afstedkommer den tanke, at Janus' idoliserede dyrkelse af Tore simpelthen er en illusion, og at Tore i realiteten er præcis så profan og sjofel, som Janus anklager resten af "grødfadet" for at være. I afsnittet "Janus' forhold til sin omgangskreds" blev Janus' identificering med "grødfadet" fremlagt som en tolkningsmulighed. Denne identificering vil Janus formentligt aldrig erkende, grundet sine samtidige stærke aversioner mod "grødfadet". At Tore hævdes som værende socialt overlegen i forhold til "grødfadet", kan tolkes som et udtryk for, at Janus i realiteten nyder at deltage i og betragte "grødfadets" udskejelser, og at det i så fald underkendes af ham. Idoliseringen af Tore tolkes i denne sammenhæng blot som en retfærdiggørelse for denne underkendelse. Dette indikeres også af det tidligere nævnte mangelfulde belæg for Tores overlegenhed, som oftest er begrænset til vendingen "på en eller anden måde". I forlængelse af disse betragtninger kan man inddrage begrebet "fejlbetragtning", som "medfører upålidelighed i det mindste på den etiske akse,

evalueringsaksen” (Phelan og Martin 2004, 149), i den forstand af Janus’ storladne fremstilling af Tore kan være et produkt af en fejlagtig evaluering eller vurdering hos Janus.

I denne tolkning af Tores rolle i forhold til Janus kan upålidelighedsformen ”fejlfortolkning” også gøre sig gældende. Ved forskellen på ”fejlfortolkning” og ”underfortolkning” forstås, at en ”fejlfortolkning” medfører en komplet fejlagtig fortolkning af en begivenhed, karakter eller situation, mens ”underfortolkning” leverer en del af den korrekte fortolkning, men overser en eller flere væsentlig faktorer, der forhindrer en tilstrækkelig fortolkning. Årsagen til at opfattelsen af Tore som overlegen i forhold til ”grødfadet” kan anskues som en fejlfortolkning, bundet i at Janus generaliserer Tores overlegenhed, og fremstiller det som en selvfølgelighed, at resten af klassekammeraterne deler denne opfattelse. Dette gør han gennem en gentagen brug af ordet ”man”: ”For det var helt naturligt, at man henvendte sig til ham og fik svar og besked [...] Man kom ligefrem til at elske ham [...] Man kunne nok føle sig som en idiot i sammenligning med ham” (Rifbjerg 1965, 8-9). Det er ikke sikkert, at Janus har ret i, at disse påstande er gældende for andre end ham selv. Janus’ affektion rettet mod Tore bliver også fremhævet i artiklen ”Begær mellem mænd” i *Skyld og uskyld i mellemtiden*, hvor de imidlertid tolkes som et udtryk for en latent romantisk kærlighed fra Janus’ side. Hvad de bruges til i denne analyse, udover påvisning af Janus’ upålidelighed, vil blive belyst i det følgende analyseafsnit.

Ydermere er det interessant, at den funktion som Tore har for Janus i denne tolkning, er en indirekte retfærdiggørelse af Janus’ tilhørsforhold til ”grødfadet”, i den forstand at fremstillingen af Tores almægtighed tillader Janus at opføre sig ligesom Tore og dermed ”grødfadet”. Dette er ganske modsat det formål, som Tore ellers tolkes at have for Janus, hvilket nu vil blive uddybet.

Tore som dobbeltgænger

Indtil videre er det kun Janus’ muligvis utroværdige fremstilling af sig selv og Tore, som er blevet fremlagt. Men gennemgangen af denne faktor er væsentlig i forhold til analysens egentlige formål: At afdække Tore og Janus som en udspaltning af samme person.

Mens romanens første kapitel primært bestod af Janus’ beskrivelser af Tore og ”grødfadet”, er det først i dens andet kapitel, at Janus reelt introducerer sig selv. Her giver han også en beskrivelse af sin første skoledag i gymnasiet, hvor han udtrykker en massiv usikkerhed på sin egen person:

”[...] jeg kom ind på en ny skole, hvor jeg pludselig skulle smækkes sammen med en hel masse originaler, man aldrig havde truffet før [...] [man] havde lyst til at være ad Pom-

mern til nede under nogle dyner og høre mor gå inde i stuen og snakke [...] vi havde lyst til at løbe ligeså stærkt vi kunne ud ad den port, og komme hjem [...] vi gjorde det ikke, fordi vi ville også være nogle af de der store med deres smarte hovedet helt oppe i nogle studenterhuer” (Rifbjerg 1965, 19).

Netop i dette øjeblik, hvor Janus føler sig udpræget usikker og sårbar, optræder Tore. Janus betages straks af ham, idet Tore fremstår helt upåvirket af omgivelserne, og virker ”som om det hele ikke ragede ham en skid” (ibid, 20). Blot synet af Tore er nok til at give Janus mindre ”lyst til at stikke af, fordi man kunne stå ved siden af den kleppert” (ibid, 20-21).

Anses Tore som en udspaltning af Janus personlighed, kan han tolkes som en instans i Janus’ bevidsthed, som har til formål at generere en selvsikkerhed i Janus og at udruste ham til at overkomme de udfordringer, som skal gøre ham beredt til voksenlivet: ”[...] nu var det Tore og mig, og så var den helt i orden fremover. Vi skulle nok klare den. Tore skulle nok klare den for mig” (ibid, 23). Når Janus siger, at han nok skal klare ”den” grundet Tores tilstedeværelse, tolkes det som et udtryk for, at han nu har pådraget sig en gejst til tage imod livets udfordringer i vejen mod voksenlivet. Dette udtrykkes eksplicit i følgende citater: ”[...] han [Tore] var alligevel den, der altid fik én til at føle sig mere værd og bedre og mere voksen”, ”Men en gang imellem var det pludselig som om [...] man pludselig var blevet en voksen [...] Og det var næsten altid Tore, der fik det i gang” (ibid, 9, 13). Janus kan altså siges at have brug for en skikkelse som Tore til at klare sig igennem sin hverdag, hvilket også kan ses som forklaringen på den udtalte hengivenhed, hvormed Janus omtaler ham. Janus’ forhold til og udvikling mod voksenlivet og hvilken rolle Tore spiller i denne sammenhæng, som er et af denne analyses centrale omdrejningspunkter, vil blive uddybet i de følgende analyseafsnit.

Skal Tore ses i henhold til Otto Ranks teori om dobbeltgænger, tolkes han primært som et løsrevet aspekt af Janus’ personlighed, som har manifesteret sig i et objekt, hvor objektet i dette tilfælde er et andet menneske. Tages Sigmund Freuds uddybende teori i betragtning, så anskues Tore som en slags ”jeg-delning” i den forstand, at Janus’ jeg deles mellem Tore og Janus selv. Der findes passager i romanen, hvor denne jeg-delning næsten kommer til udtryk, eksempelvis da Janus fortæller, at han ”voksede langt ind i Tore”, og at han er ved at ”gro sammen med Tore” (ibid, 33). I denne sammenhæng fremhæves Tore som den dominerende instans i jeg-delningen og Janus som den underlegne: ”Hvergang der blev lavet et eller andet, så var det altid Tore og Janus [...] selvom det selvfølgelig mest var Tore” (ibid, 33). Det er væsentligt at pointere, at Tores dobbeltgængerfunktion udelukkende er analyseret som værende i overført betydning, i den forstand at Tore repræsenterer

forskellige aspekter af Janus' personlighed, og ikke at Janus og Tore reelt er én og samme person eller deler samme sind. Derfor omtales Janus og Tore fortsat som to separate individer i den resterende del af analysen, som er skrevet med udgangspunkt i Tore som udtryk for de to førnævnte dobbeltgængerdefinitioner, der, som beskrevet i afsnittet "Definition på dobbeltgængertemaet", anses som overførbare til hinanden.

Den begyndende rejse mod voksenlivet

De tanker som Janus har om udsigten til et nærtstående liv som voksen, synes navnlig i romanens begyndelse særdeles præget af ængstelighed og usikkerhed, hvilket eksempelvis ses i hans beskrivelse af skolens lærere: "[...] de voksne, der må anstrenge sig for at se ud på en ganske bestemt måde, fordi de tror, at hvis de ikke ser sådan ud, så tror de andre, at de andre tror osv. osv., så man allerede bliver bange for at blive voksen" (Rifbjerg 1965, 14). Denne form for lettere diffuse, ængstelige og subjektive antagelser om hvad voksenlivet indebærer, udtrykker Janus også i sine forestillinger om "grødfadets" fremtid, som, qua Janus' upålidelighed, også antages som forestillinger om sin egen fremtid: "Så kunne man lugte den sagesuppe, de sad og guffede i sig kl. halv seks hver aften i 25 små lykkelige hjem rundt omkring med cotton-coaten ude i entreen og avisen parat og radioavis og gennemtyggede og dødsenstrætte meninger og samtaler om ditten og datten" (ibid, 15). Den ængstelighed som Janus' idéer om voksenlivet er præget af, forsøger han tilsyneladende at camouflere bag en sarkastisk og nedladende distance.

Som nævnt i det forrige analyseafsnit er det Tores tilstedeværelse, som afstedkommer en ændring i Janus' syn på voksenlivet. Det kommer især til udtryk i følgende passage, hvor Tore, kort tid efter at have mødt Janus, spørger ham, om han kunne forestille sig at "køre med et af de tog der langt pokker i vold" (ibid, 24). Her noterer Janus, at Tore ser ud til at længes "efter en verden som jeg [Janus] slet ikke kendte før, men som jeg nu godt kunne mærke måtte findes et sted" (ibid, 24). Denne verden som Tore åbenbarer for Janus, kan i overført betydning tolkes som voksenlivets verden. I denne passage giver Janus også en detaljeret beskrivelse af, hvad Tore synes at tænke: "[Tore] så ud som om han forestillede sig alle de steder, vi skulle drøne igennem med toget og se alle de mennesker, der ville gå rundt i sommertøj på vejene og i byerne og hænge ud af husene og vinke og smile [...] Som om det hele smilede, det han så" (ibid, 24). Janus' beskrivelse af disse forestillinger er en raffineret detalje i romanen, da det er tvetydigt, hvem forestillingerne egentlig tilhører. Med tanke på Janus' ofte omtalte upålidelighed kan Janus tolkes at projicere sine egne forestillinger over

på Tore. Men det kan også tolkes som en sammensmeltning mellem Janus' og Tores sind, jævnfør Sigmund Freuds udlægning af dobbeltgængertemaet om delte sjælelige processer hos to individer.

I begyndelsen af Janus' venskab med Tore er Tores tilstedeværelse som sagt helt essentiel for Janus' accept af at gå voksenlivet i møde. Men i romanens videre forløb sker et gradvist skift, hvor den forestilling som Janus har skabt om Tore, langsomt krakelerer. Første tegn på denne krakelering finder sted, da Tore meddeler, at han skal rejse til Aalborg. Tores afrejse dertil genererer en følelse i Janus af, at han "ikke havde nogen berettigelse mere" (ibid, 40). Men "tre måneder efter var han [Tore] der igen. Og blev" (ibid, 40). Janus oplever hele sin eksistensberettigelse som ophørt ved Tores manglende tilstedeværelse. Dette varer dog kun ved i tre måneder, da Tore hjemvender herefter. Janus er altså på dette tidspunkt ikke parat til at give slip på Tore som den galionsfigur, der skal ledsage ham i sin rejse mod voksenlivet. Men Tores rejse til Aalborg er alligevel et afgørende vendepunkt i romanen, da første tegn på en ændring i Janus' syn på Tore bemærkes ved Tores tilbagekomst: "Der var noget mærkeligt tomt midt i ansigtet på ham [Tore] [...] Der manglende noget, men det var svært at sige lige ud, hvad det var, for der var samtidig noget i ansigtet, som aldrig havde været der før" (ibid, 40-41). Romanens efterfølgende forløb er præget af en stadigt stigende foranderlighed i både Janus' og Tores udviklinger.

Efter at Janus ser det første tegn på sårbarhed i Tores fremtoning, reagerer han umiddelbart ved at tænke, at han vil "have gamle Tore igen! Jeg skule nok få børstet det mel ud af hans øjne, jeg skulle nok få det ud" (ibid, 41). Janus higer altså efter at genetablere sit syn på Tore som en uovertruffen verdensmand. At Janus tænker, at Tore "endda har fået endnu mere magt med det sære, der var i ansigtet på ham" (ibid, 42), tolkes som et udtryk for Janus' iver efter at genetablere idoliseringen af Tore. På dette tidspunkt i romanen observerer Janus flere skift mellem Tores nye og tidligere karakter. I det ene øjeblik oplever Janus, at "hylstret uden om ham [Tore] sprang af med et knald, så jeg næsten kunne høre det. Hans gamle øjne så ud som for tre måneder siden. De var blæst helt rene" (ibid, 46). Men kort tid senere tænker Janus: "Bare han dog kunne åbne munden og fortælle mig, hvad det var, der var så underligt inden i ham" (ibid, 49). Denne udvikling i det ellers så fastlagte forhold mellem Janus og Tore fortsætter yderligere, da de møder pigen Helle. Men inden analysens fokus henlægges til mødet med Helle, er det nødvendigt at belyse Janus' forhold til kvinder.

Janus' syn på og forhold til kvinder er i romanens start, ligesom de øvrige aspekter af voksenlivet, præget af stærk usikkerhed og utopiske vrangforestillinger:

”Hver dag kunne begynde [...] med at alle øglerne stimlede sammen ved vinduerne for at se de kællinger ovre på den anden side af gaden stå og vifte med brystholderne langt ud af vinduet [...] [de] var lige ved at hoppe ud af vinduet for at komme over til dem og rive og bide og slås og slå og gå i seng og bagefter sidde på sengekanten med en cigaret [...] og samtidig se strømpebånd og hofteholdere og roll-ons og hvad sådanne nogle kællinger gik med” (ibid, 9-10).

Janus giver endnu engang udtryk for nogle lettere diffuse forestillinger, denne gang om hvordan seksuel omgang med kvinder foregår, og hvordan man agerer efter akten. Men beskrivelsen af disse forestillinger vidner om samme usikkerhed som tidligere beskrevet. Kvinderne er utilgængelige for Janus og resten af ”grødfadet”, som han i citatet benævner som ”øglerne”. Janus kan kun betragte kvinderne på afstand, og dermed kreeres disse forestillinger i hans fantasi. Og endnu engang skjuler Janus sin usikkerhed gennem en nedladende distance i sin beskrivelse, da han nøjes med at berette om, at ”øglerne stimlede sammen ved vinduerne for at se de kællinger” uden at nævne sin egen deltagelse i denne aktivitet. Også hans brug af det nedladende ord ”kællinger” som betegnelse for kvinder tolkes som et camoufleret udtryk for af hans usikkerhed, i den forstand at Janus tilsyneladende har svært ved at forholde sig til kvinder som individer, hvorfor de i hans sind reduceres til ”kællinger”.

Kærligheden og seksualiteten forbundet med et forhold til en kvinde udtrykker Janus også en længsel efter, i hvilken Tore ligeledes spiller en altafgørende rolle: ”[...] han [Tore] kunne tale om deres bryster og sige nogle skægge ting om dem, så [...] man kom til at glæde sig til alt det der [...] Så kunne man føle, hvad det ville sige at være rigtig voksen og fri og have en hel masse sammen med et andet menneske” (ibid, 10). Det er endnu engang Tore, som giver Janus håb om og tro på succes i voksenlivets aspekter, i dette tilfælde kærlighedslivet, som Tore trods alt også er uerfaren med, da ”man godt vidste, at han ikke havde prøvet det, men var på vores parti” (ibid, 10). Janus’ forestillinger om et liv med en kvinde er altså ikke kun af negativ ladet karakter, men indeholder også et håbefuldt og romantisk aspekt. Dog har Janus et ambivalent syn på kvinder i forhold til sin relation til Tore, da det er vanskeligt for ham at forlige sig med en kvindes eventuelle indpas i deres venskab:

”Men det ville være underligt, hvis der pludselig skulle være andet end ham og mig. Men så skulle vi selvfølgelig alligevel lave alting sammen som tidligere, for de piger vi fik ville være nogle, der var helt i orden, og havde lyst til de samme ting, som vi havde [...] Bare Tore blev, så var det helt i orden” (ibid, 55).

Dette citat udtrykker Janus' indtil videre kontinuerlige afhængighed af Tore, da tanken om at omgås kvinder kun forekommer ham acceptabel, hvis forholdet til Tore forbliver uændret. Janus udtrykker dog en bekymring i forhold til dette, da han tænker: "Der skulle nok være en pige til Tore, ja, men det var da noget underligt noget, at der bare skulle være en pige til Tore og ingen til mig. Hvis der var en pige til Tore, hvad så med mig, hvad så, hvad så? [...] der var nu et eller andet med den pige til Tore, som jeg ikke rigtigt kunne lide" (ibid 55-56). Janus' bekymring for Tores potentielle forhold til en kvinde skal senere i romanen vise sig at være ganske begrundet.

Til en skolefest møder Janus og Tore pigen Helle. Blot ved synet af hende er Janus straks klar over "at dér kom Tores pige" (ibid, 64). Selvom Janus umiddelbart selv synes at være betaget af pigen, er han resigneret i forhold til at tage kontakt til hende, da Tore "selvfølgelig måtte [...] komme først, og det kunne slet ikke nytte noget at tage kampen op mod ham på det område" (ibid, 64). Der hersker endnu engang usikkerhed om Janus' pålidelighed, når han siger, at han ikke er "et hak misundelig" (ibid, 64). Da Tore og Helle efterfølgende indleder et forhold, synes Janus dog at befinde sig fint med at "være trediehjul til en gig" (ibid, 75), som han påstår lærer ham en masse. En anden årsag er, at Tore ifølge Janus "ikke [vil] være alene om Helle. [Janus] skulle også have andel i alt det" (ibid, 69). I forhold til jeg-delingen mellem Tore og Janus er Tore fortsat den styrende instans i forhold til Janus, som blot får andel i Tores opnåelser. Men sådan fortsætter det ikke.

Dyrkelsen af uskylden

Et afgørende vendepunkt i forholdet mellem Janus og Tore indtræffer, da Tore betror Janus, at Helle ikke vil gå i seng med ham. Denne information har Janus svært ved at forholde sig til: "[...] det [...] var ikke til at forstå, at hun ikke vil gå i seng med Tore. Sådan som de havde det sammen, måtte det være oplagt, at hun skulle gå i seng med ham. "Have samleje med ham", sagde det pludselig inde i hovedet, som om nogen havde skudt en kanon af" (Rifbjerg 1965, 77). Tanken om samleje synes fremmed for Janus, hvilket formentlig hænger sammen med, at han ikke før har haft denne tanke på så nært hold. Tidligere havde Janus' idé om samleje været henlagt til de diffuse og utopiske forestillinger, som han beskrev i forlængelse af sin betragtning af pigerne fra vinduet på skolen. Men i den pågældende situation gør Janus sig ligeledes nogle forestillinger, denne gang blot om Tore og Helle: "[...] når Tore skulle gøre sådan noget eller hans pige, så skulle det være uendeligt rent, så skulle det være [...] kun fordi det var dem og ingen andre i hele verden der var udset til netop det" (ibid, 77). Her ses første udtryk for det, som bliver et centralt omdrejningspunkt for Janus i romanens videre forløb: Dyrkelsen af renheden og uskyldigheden i Tores og Helles forhold.

I en situation hvor Janus og Tore befinder sig på en bar, reflekterer Janus over Helles manglende vilje til at have samleje med Tore, hvilket giver anledning til vrede og forurettelse i ham: ”Jeg sad og blev rasende på Helle, fordi hun havde sagt nej til Tore, hvad fanden lignede det?” (ibid, 79). Denne vrede omsætter han dernæst til en fandenivoldskhed, og da Tore kort efterlader ham alene, føler han sig ”pludselig stærk af helvede til” (ibid, 80) og tænker: ”[...] jeg kunne i hvert fald nok slippe af med min jomfrudom, hvis det passede mig” (ibid, 80). Situationen ender med, at Janus og Tore tager hjem til en kvinde, som de møder i baren, til hvem Janus mister sin uskyld, alt imens Tore sover. Janus beskriver situationen som følgende: ”Janus Tolne havde skrevet under på det papir, der gjorde ham til et andet menneske end Tore. Og rækkefølgen var helt forkert” (ibid, 85). Janus er altså nu foran Tore på det ene område at have mistet sin uskyld. Denne tanke behager ikke Janus, da han mener, at Tore burde have oplevet det før ham selv. Ydermere synes selve seksualakten ikke at have imødekommet hans utopiske forestillinger om et samleje, da han beskriver akten som ”én stor forvirring og rullen omkring, så jeg hverken opfattede det ene eller det andet” (ibid, 85) og efterfølgende tænker: ”Jeg troede man var som en sommerfugl, der kommer ud af en puppe. Jeg følte mig mere som mig selv med en våd plet i bukserne” (ibid, 87). Denne negative oplevelse med et samleje tolkes som at forstærke Janus’ dyrkelse af renheden og uskyldigheden, som han nu forbinder med Helle og Tore: ”Det var fantastisk, at han [Tore] ikke havde opdaget det [at Janus har haft samleje]. Som sædvanlig var han sejrherren, der ren og skyldfri kantede sig udenom smudset” (ibid, 89). Her beskriver Janus fortsat Tore som en sejrherre, men denne gang er det grundet Tores fortsatte uskyld, som nu ophøjes af Janus. Undervejs i den pågældende aftens forløb havde der været endnu et spædt tegn på krakelering af Janus’ idoliserede syn på Tore i form af passagen: ”Det var grotesk at se ham i det nøgterne lys med håret ned over panden og en smadret overlæbe [...] og nu lå han i en fremmed piges seng [...] Var det Tore?” (ibid, 84). Men i sine konkluderende betragtninger om situationen fremgår det alligevel, at Janus fortsat betragter Tore som den bedste af de to: ”Tore havde sikkert ikke vasket sig grundigt, før han gik i seng. Han havde sikkert ikke følt trang til det. Og han behøvede det jo heller ikke” (ibid, 91).

Men netop som Janus tilkender Tores og Helles uskyld en høj værdi, indtræder en markant trussel mod denne i form af Helles moder fru Junkersen. Allerede første gang Janus og Tore ser fru Junkersen, ses der kraftige indikationer på noget farefuldt og truende ved beskrivelsen af hende: ”Nu kunne man se hende sort og uden identitet, men frygtelig i sin nærhed med det grelle lys bagfra” (ibid, 74). Da både Tore og Janus bliver inviteret til middag hos fru Junkersen, beskriver Janus hende med en tydelig modvilje: ”[Tore] havde kun givet mig indtryk af en utålelig snobbet over-

klassegås, men her var noget, der var langt værre" (ibid, 94). Janus sammenligner hende ydermere med adskillige farlige dyr og onde væsener: "Over os alle sammen stod dæmonen fru Junkersen, løvinden med slangekæben" (ibid, 98). Hun sammenlignes også med en edderkop, som har "Tore [...] i spindet" (ibid, 94). Årsagen til Janus' voldsomme aversioner mod fru Junkersen er, at han har opdaget hendes egentlige mål: at forføre Tore og tage hans uskyld. Hun fremstår derfor som en trussel mod, hvad Janus har kært: Tores uskyld og Tores og Helles forhold. I Janus' optik er Tore og Helle et "idealpar" og han siger, at det "var eminent, så godt [de] passede sammen" (ibid, 93). Janus' syn på Tore krakelerer yderligere, da Tore "var så åben og modtagelig [overfor fru Junkersen], at hele hans tilsyneladende enorme styrke ville bryde sammen, hvis den blev udsat for en snig-løb, et giftigt hug fra det uhyre" (ibid, 99). Tore har altså udvist en åbenhed og dermed en svaghed overfor fru Junkersens greb om ham, hvorfor Janus betragter det som sin opgave at beskytte Helle og Tore mod fru Junkersens ondsindede planer: "Det var mig, der skulle beskytte dem" (ibid, 99). Begivenhederne har nu taget en drejning, som har afgørende indvirkning på Janus' forhold til Tore. Eftersom Tores ophøjede status nu for første gang er reelt truet, ændres Janus' rolle sig til en beskytter af Tore i stedet for blot en beundrer af ham.

I denne sammenhæng ses det også, hvorledes Janus' udviser en mere moden adfærd og tankegang, end han gjorde i romanens begyndelse. Det gælder delvist for hans syn på kvinder, hvilket kommer til udtryk i hans beskrivelse af Helle, som han synes meget betaget af: "Hun var en lysalf, fordi hendes kvindelighed sendte stråler ud gennem huden [...] Når hun smilede forstærkes glansen omkring hende" (ibid, 101-102). Janus synes for første gang at være betaget af en kvinde, som han ellers indtil da havde "rubriceret som tøser eller kællinger eller damer" (ibid, 101). Janus synes modnet i den forstand, at han nu erkender sin betagelse af kvinderne, og fralægger sig sin nedladende distance til dem. Når han imidlertid kun synes delvist modnet, hænger det sammen med en antagelse om, at den nyfundne betagelse af Helle er et produkt af hans utopiske dyrkelse af renhed og uskyld, som han finder, at Helle besidder.

Janus' delvist tiltagende modenhed udtrykkes også gennem hans erkendelse af den begyndende krakelering af hans syn på Tore: "Man kunne gå i verden og prøve på altid at få øje på noget, der var til at holde ud, men fandt man det [...] så kunne man være sikker på i næste øjeblik at have synet spoleret og en disharmoni hakkende i øret" (ibid, 100). I denne erkendelse synes Janus at have et betydeligt mere selvreflekteret livssyn, end han gav udtryk for at have i romanens begyndelse, hvilket kan ses som en indikation på, at voksenlivet er kommet Janus nærmere. Hvad der imidlertid

vidner om fortsat manglende modenhed hos Janus, er den førnævnte beskytterrolle, som han påtager sig, da det som han i realiteten beskytter, netop er den utopiske og idoliserede dyrkelse af Tore. Det fremstår paradoksalt, at en beskyttertrang, som umiddelbart vidner om ansvarlighed og modenhed, i praksis er det, som afholder Janus fra at udvikle sig til voksen. Tore tolkes nemlig som Janus' bastion mod voksenlivet, i den forstand at så længe Janus har brug for og dyrker Tore som sit forbillede, er han endnu ikke tilstrækkeligt selvstændig til at begive sig ud i voksenlivet. Janus har altså erkendt den begyndende krakelering i sin forestilling om Tore, men beskytter fortsat sin idolisering af Tore.

Det uundgåelige

Som nævnt i projektets indledning ender fru Junkersens indblanding i Helles forhold til Tore med et tragisk udfald. Men set fra Janus' perspektiv er der en vis uundgåelighed forbundet med dette udfald. Hele romanens forløb, Janus' forhold til Tore, mødet med Helle og fru Junkersens indblanding, kan i overført betydning tolkes som Janus' uundgåelige udvikling mod voksenlivet, hvilket dette afsluttende analyseafsnit vil belyse.

Allerede i begyndelsen af Janus og Tores venskab ses et varselstegn på, at deres indbyrdes forhold med tiden må ændres, da Janus tænker om venskabet: "Det var som om det var løgn. Det kunne ikke fortsætte, det tegnede alt for godt" (ibid, 31). Og som projektets hidtidige analyse påviser, viser denne antagelse sig at være sand. Men situationen udvikler sig værre endnu.

I forhold til Wolfgang Isters teori kan man i denne sammenhæng påpege endnu en væsentlig ubestemthed i romanen: Hvorfor advarer Janus ikke Tore og Helle om fru Junkersens intentioner? En problemstilling som også debatteres i artiklen "Begær mellem mænd", hvor årsagen tolkes at være, at fru Junkersen "personificerer Janus' forbudte begær [efter Tore], der ikke *kan* afsløres – og (på et realplan) hans ønske om at se forholdet mellem Tore og Helle opløst" (Frederiksen 2012, 114). Denne artikel fastholder antagelsen om Janus' upålidelighed som kontinuerlig gennem hele romanen. I denne analyse tolkes Janus' upålidelighed ikke som ophørt, men som reduceret i romanens anden halvdel i takt med hans gradvist modnende udvikling og deraf øgede selvrefleksion. Eksempelvis tolkes Janus ikke at have for mål at opløse Helles og Tores parforhold, tværtimod. At Janus ikke afslører sin viden om fru Junkersens intentioner, tolkes i denne analyse som et produkt af Janus' underkendte bevidsthed om den uundgåelige udvikling mod voksenlivet, som han må gennemgå, og om sin idolisering af Tore der som følge deraf må ophøre. Efter Janus' første møde med fru Junkersen, hvor han gennemskuede hendes intention, synes han at skabe en kosmisk verden,

bestående af sig selv, Tore og Helle som en lykkelig treenighed: ”Vi dannede et solsystem med Helle og Tore som solen og mig som den cirkulerende drabant [...] Vi mødtes tit alle tre og gik tur i skoven. Det kunne være de rolige, lykkelige søndage, hvor alting synes at passe” (Rifbjerg 1965, 102-103). Skabelsen af dette kosmos tolkes som Janus’ virkelighedsflugt fra det uundgåelige, som det dog tyder på, at han erkender i sit inderste væsen, da han giver udtryk for at ”håbe på et mirakel, der ville få verden til at se anderledes ud” (ibid, 105).

En anden årsag til at Janus ikke advarer Tore om fru Junkersen, er Janus’ eget skjulte begær efter hende, hvilket kommer til udtryk under et besøg i fru Junkersens sommerhus, hvor der opstår en konfrontation mellem hende og Janus. Fru Junkersen udfører en seksuel tilnærmelse mod Janus, hvorefter hun indrømmer sin intention: ”En isblok eksploderede inden i mig, da jeg mærkede hendes hænder på indersiden af lårene. ”Jeg kan ikke holde ud at se [Tores] store, uskyldige fjæs” sagde hun til mig” (ibid, 128). Herefter giver Janus udtryk for begæret efter fru Junkersen: ”Om lidt kommer hun krybende igen og lægger sig oven på dig [...] Og jeg ønskede, at hun ville gøre det, for jeg havde sådan en lyst til det” (ibid, 132). Janus’ motivation for at holde dette begær skjult, beror på en opfattelse af sit eget begær som noget forbudt og frastødende, der ikke kan deles med de rene og uskyldige ”børn”, som han benævner Helle og Tore som:

”De ville komme som svøbelsesbørn og lugte af mælk og honning [...] og jeg ville sidde på sofaen [...] som en spyflue, osende af snavs og nedrighed og fra køkkenet ville hun [fru Junkersen] komme som hæsleg, brun edderkop med savlet drivende som tykt spind ned fra mundvigene. Edderkoppen og spyfluen skulle have parret sig [...] Men de to børn ville ikke se noget, bare pludre videre, og jeg ville sidde og sige ingenting [...] fordi giften fra parfumen [...] giften fra brysterne [...] ville have lammet mig fuldstændigt” (ibid, 129).

Her fremstiller Janus endnu engang Helles og Tores uskyldighed som modpol til sig selv, som, grundet sig begær efter ”edderkoppen”, oser af snavs og nedrighed. Et spørgsmål der trænger sig på i denne sammenhæng, er hvorledes karakteren fru Junkersen bør tolkes. I ”Begær mellem mænd” blev hun som tidligere nævnt betragtet som en personificering af Janus’ forbudte begær efter Tore. En tilsvarende personificering tolkes hun som i denne analyse, blot med den forskel at Janus’ forbudte begær er rettet mod fru Junkersen selv.

De tre væsentligste karakterer i romanen foruden Janus er Tore, Helle og fru Junkersen. De kan alle anskues som led i Janus’ uundgåelige rejse mod voksenlivet. Det uundgåelige i denne udvikling tydeliggøres især i romanens afsluttende fase. Indtil da har Janus stædigt forsøgt at overbevise sig selv om, at der ingen ændring vil ske i sit forhold til Tore og Helle: ”[...] han [Tore] og Helle ville

alligevel være de samme. De havde hinanden, så hvad brød de sig om fru Junkersen?" (ibid, 147). Dette er til trods for, at Tore giver udtryk for en stadigt stigende usikkerhed på forholdet til Helle og en frustration over endnu ikke at have haft samleje med hende. Denne usikkerhed bevirker, at Janus' idolisering af Tore lider et nedbrud, som ikke før er set: "Jeg syntes pludselig, der var byttet om på rollerne, så Tore var mig og jeg var Tore. Men så kunne jeg godt indse, at det var Tore, der var mere Janus" (ibid, 151). Her oplever Janus, at Tore skrumper "ind for øjnene af [sig]. Han måtte ikke forandre sig" (ibid, 152). Tore er her i Janus' optik reduceret til et niveau, som Janus ikke opfatter som bedre end sig selv, hvilket især udtrykkes gennem den rolleombytning, som Janus omtaler. Den afsluttende formulering "Tore [...] var mere Janus" giver associationer til dobbeltgænger-temaet, da det fremstår som om, at Janus omtaler sig selv og Tore som en sammensmeltet enhed. Men til trods for Janus' reducerede syn på Tore forsøger Janus fortsat at fastholde idoliseringen af ham.

Romanens endelige vendepunkt finder sted ved et studentergilde, som afholdes i fru Junkersens hjem. Til dette arrangement er det planen, at fru Junkersen skal erklære Helle og Tore for forlovede. Men da Janus opdager, at han og ikke Tore skal sidde til bords med Helle til festen, får han urolige anelser: "Der var et eller andet forkert ved det [...] Det kunne man da ikke til et forlovelsesgilde [...] Nervøsiteten begyndte at løbe ud i mine fingre" (ibid, 172). Janus får her en mistanke om, at fru Junkersen ikke har tænkt sig at offentliggøre forlovelsen. Som gildet skrider frem, lader det imidlertid til, at Janus afviser denne mistanke, og i stedet forsikrer sig selv om, at urolighederne er ubegrundede: "Ved desserten må det komme," tænkte jeg, men der skete ikke noget" (ibid, 173). Det mærkværdige i denne situation er, at Janus synes at optræde med en vis ligegyldighed over den manglende forlovelseserklæring og for fru Junkersens ganske synlige tilnærmelser mod Tore: "[...] hun blev bare siddende og talte til Tore, som om han var en hemmelig agent" (ibid, 174). Ligegyldigheden spores i fraværet af Janus' refleksioner omkring det, som han bevidner. Han konstaterer blot at forlovelsen ikke finder sted, og at fru Junkersen taler intimt og hemmelighedsfuldt til Tore. Tidligere har han givet udtryk for stærk afsky overfor fru Junkersen, som han har kaldt for et uhyre, og en dæmon og sammenlignet med en edderkop, som indfanger Tore i sit spind. Nu hvor han er vidne til en tilnærmelsesvis virkeliggørelse af denne sammenligning, er der pludselig intet ubehag af betydning at spore hos ham. Janus' ligegyldighed tolkes som en fornægtelse af, hvad han bevidner, hvilket kan ses som et sidste desperat forsøg på at opretholde sin idolisering af Tore.

Til studenterfesten lykkes det for fru Junkersen at forføre Tore, hvilket hun afslører for Janus med formuleringen: "[...] han [Tore] er slet ikke dårlig, men det tager jo tid med den slags små pus" (ibid, 176). Efter at have hørt dette tilkendegiver Janus, at "vi [nu er] kommet til verdens ende" (ibid, 176), hvilket symboliserer enden på Tores uskyld og dermed også hans idoliserede status i Janus' bevidsthed. Hvad der også er relevant i sammenhængen, er fru Junkersens udprægede kynisme, som navnlig udtrykkes, da hun siger til Tore, efter at have bevidnet både hans og Helles voldsomme reaktioner på afsløringen af Tores utroskab: "Der var nok nogle i aften, der var skuffede, fordi de havde ventet, at der ville ske en ganske bestemt ting [...] Men det var ikke nogen forglemmelse. Blot synes jeg tidspunktet er smukkere nu, da en dejlig sommermorgen er ved at blive til udenfor [...] Vi må jo også have Helle med" (ibid, 177). Den ondskabsfuldhed som hun udtrykker i dette citat, bekræfter den tanke, at fru Junkersen bør ansues som en manifestation af Janus' idé om en ondsindet trussel mod renheden og uskylden. På den måde kan hun i lighed med Tore ansues som en instans i Janus' bevidsthed. Hun fungerer ligeledes som det afgørende vendepunkt i Janus' udvikling mod voksenlivet, idet hun bliver årsag til dobbeltgængerens Tores nedbrud og dermed til Janus' egen selvstændighed. Som modsætning til fru Junkersen står Helle, der sammen med Tore repræsenterer Janus' idé om renhed og uskyld. At Helle begår selvmord som følge af afsløringen af Tores seksuelle omgang med hendes moder, tolkes som et symbol på ophørelsen af Janus' ide om uskyldighed. Som en afrunding af denne begivenhed kan det symbol, som tolkes i Janus' refleksion over Helles valg af selvmordsvåben, nævnes: "[...] det var besynderligt, at der var barberblade i det hus [...] hvad skulle de så med barberblade?" (ibid, 178). Den umiddelbart ubegrundede tilstedeværelse af barberblade tolkes som et symbol på begivenhedernes uundgåelighed: Janus' utopiske forestillinger om uskylden måtte blive bragt til ophør, og voksenlivet må han gå i møde. Dette vil der blive vendt tilbage til i analysens afslutning.

Inden da skal det som en tilføjelse nævnes, at romanens handlingsforløb kan give flere associationer til den bibelske syndefaldsmyte, primært eftersom begge historier omhandler nedbrydelse af uskyld og fremprovokering af syndighed. Her står fru Junkersen som en pendant til slangen i myten, som forleder den indtil da uskyldige Eva til at spise af et forbudt træ. Tages dobbeltgængertemaet i betragtning i denne sammenhæng, bemærkes det at både syndefaldsmyten og *Den Kroniske Uskyld* omhandler et menneske som tvedeles. Dette finder sted på et fysisk plan i syndefaldsmyten i form af Eva som skabes af Adam, og på mentalt plan i *Den Kroniske Uskyld*, hvor Janus og Tore tolkes som to udspaltninger af ét sind.

Afslutningsvis må Tores og Janus' forhold, som det fremstilles i romanens sidste kapitel, belyses. Tore har lidt et mentalt sammenbrud, og opholder sig derfor på et hospital, hvor Janus ofte besøger ham. Her er Janus' idolisering af Tore endeligt nedbrudt, hvilket udtrykkes gennem en konstatering fra Tore, som lyder:

”Du [Janus] har altid troet, at ligegyldigt, at ligegyldigt hvad jeg gjorde, så var det i orden [...] Du ville have, at jeg skal være god for dig og for mig selv og for alle mulige andre, men det er for meget. Det kan man ikke. Man kan ikke både være ren og stærk, der må være en brist et eller andet sted” (ibid, 182).

Janus svarer ikke Tore, men tilkendegiver at have ”tænkt noget lignende. At det fuldendte ikke kan fuldbyrdes uden at blive umenneskeligt, og at træerne ikke får lov at vokse ind i himlen” (ibid, 183). Her synes der at være overensstemmelse mellem to de sindsudspaltninger, som begge er nået frem til nødvendigheden af, at den enes ledende rolle må bringes til ophør. Dette understreges af den pudsighed, at det er dobbeltgængerskikkelsen selv, der udtrykker sin egen funktions overflødighed. Den ændrede opfattelse af Tore har tilsyneladende haft en gavnlig virkning for Janus, da han nu synes lidt bedre udrustet til at imødekomme det uundgåelige voksenliv: ”Dagene går bedre for mig hjemme nu [...] Jeg kan godt tåle at høre mine forældre tale uden at brække mig. Så småt er jeg også ved at kunne læse en bog” (ibid, 181). Og desuden fremstår han blot afklaret og veltilpas med det nye forhold mellem ham og Tore: “[...] i den sidste tid og mest i dag følte jeg en ærlig befrielse [...] Måske er vi mere lige, jeg ved det ikke” (ibid, 183). Han synes nu at have gjort sig fri af sin idoliserede dobbeltgænger, som han nu antyder, at han ser sig selv som ligeværdig med. Dog er der indikatorer på, at Tore sandsynligvis fortsat vil være en vigtig bestanddel af Janus sind og personlighed, hvilket eksemplificeres i romanens afsluttende sætning, hvor Janus ikke kan lade være med at vende sig mod Tore og råbe: ”Vi ses ... Vi ses!!” (ibid, 183).

Dobbeltgængertemaets udformning

Inden der drages konklusioner på baggrund af den ovenstående analyse, vil der blive foretaget en opsummering af dobbeltgængertemaet, som det udformer sig i *Den Kroniske Uskyld*. Som nævnt i metodeafsnittet ”Analysestrategi” er udgangspunktet for dette afsnit ikke taget direkte i Otto Ranks teori, men derimod i Bodil Marie Sørensens videreformidling af denne.

Sørensen formulerer indledningsvist, at den overordnede årsag til, ”at den dobbeltgænger manifesterer sig er [...] at finde i narcissisme” (Sørensen 2013, 23). Efterfølgende præsenteres fire underordnede årsager til en dobbeltgængers opståen, alle med narcissisme som fællesnævner.

Første årsag beskrives som en følge af overdreven selvkærlighed, som foranlediger en skabelse af ”et ideal-ego, baseret på en urealistisk, narcissistisk opfattelse af selvet. Formålet med at kreere dette ideal-ego er konstant at kunne overbevise sig selv om hvor pragtfuld man er” (ibid, 23). Skal man overføre dette scenarie til analysen af *Den Kroniske Uskyld*, kan en mulig tolkning være følgende: Janus’ formål med at anskue Tore som idol, eller ideal-ego i henhold til Sørensens teoretiske begreb, er tilsyneladende ikke at overbevise sig selv om sin egen pragtfuldhed, da Janus ikke synes at besidde nogen selvkærlighed, men derimod megen selvlede. Tore tolkes derfor i stedet som måden hvorpå Janus ønsker at se sig selv, ikke hvordan han reelt ser sig selv. Derfor tolkes Janus’ kærlighed til Tore ikke som selvkærlighed. Som analysen påpeger, viser Janus’ opfattelse af Tore sig at være urealistisk. Derfor er dobbeltgængermotivets udformning i romanen i overensstemmelse med teorien om ideal-egoets basering på en urealistisk opfattelse af selvet, men i uoverensstemmelse med, at skabelsen af ideal-egoet skulle være et følge af overdreven selvkærlighed.

Sørensen omtaler også dobbeltgængerens som afstedkommet ved selvlede, og skelner i denne sammenhæng mellem dobbeltgængerens som ”en god eller ond faktor” (ibid, 25). ”Den *onde* dobbeltgænger er et udtryk for den dybeste selv-lede, og dens formål er at ødelægge det oprindelige jeg, fordi det oprindelige jeg ikke i længden kan leve med sig selv” (ibid, 26). Tores formål tolkes ikke som værende at ødelægge Janus, men snarere at styrke ham i overgangen til voksenlivet. Janus gentager flere gange i romanen, at hans liv ikke har nogen berettigelse, hvis Tore ikke eksisterer. Nok er Tore et produkt af Janus’ selvlede, men i modsætning til teoriens beskrivelse af tankegangen hos det oprindelige jeg kan Janus kun leve med sig selv, så længe Tore er til stede. Ved at Tore er medvirkende til at udruste Janus til voksenlivet, opfylder han også indirekte et karakteristika for den gode dobbeltgænger: ”[...] at blande sig i det oprindelige jeks liv og rette op på fejl og mangler” (ibid, 25).

De to sidste måder hvorpå en dobbeltgænger kan aktiveres, skriver Sørensen, ”er forbundet med dødsdriften. Her kan både selvlede og selvkærlighed ligge til grund. I tilfælde af selvkærlighed ønsker narcissisten [det oprindelige jeg] at bevare sit jeg og beskytte det mod døden. I tilfælde af selvlede ønsker narcissisten at destruere sig selv” (ibid, 26). I *Den Kroniske Uskyld* forholder det sig lige modsat denne udlægning, da det som bekendt er selvlede, der udløser Tores dob-

beltgængerrolle. Men Janus' ønske er imidlertid at bevare både sit eget jeg og sin dobbeltgænger, hvor det sidstnævnte dog ender forgæves. Tore dør ikke i ordets reelle betydning, men hans idoliserede dobbeltgængerrolle destrueres. Ydermere skriver Sørensen, at frygten "for døden sidestilles med frygten for livet, idet narcissisten er bange for de valg, der kan begrænse ham [...] Selve frygten for livet/døden kan være årsag til selv-lede" (ibid, 26). Denne udlægning er i højere grad i overensstemmelse med *Den Kroniske Uskyld*, hvor Janus' frygt for voksenlivet er helt central. Denne frygt kan have genereret følelsen af utilstrækkelighed i Janus, som har afstedkommet hans selvlede.

Sammenlagt kan det siges, at dobbeltgængertemaet som det udformes i *Den Kroniske Uskyld*, synes at være ganske uafhængigt af de udgangspunkter, som Bodil Marie Sørensen opstiller ud fra Otto Ranks teori. Det kan der være flere årsager til. For det første er Ranks teori i forvejen begrænset af sit primære udgangspunkt i litterære eksempler fra romantikken. Og for det andet er Sørensen teori begrænset af, at den ofte i sine formuleringer fremstiller Ranks udlægninger som de eneste tænkelige muligheder for udformninger af temaet, jævnfør eksemplet angivet i afsnittet "Definition på dobbeltgængertemaet". Dertil kommer, at *Den Kroniske Uskyld* er skrevet i 1958 og ikke i romantikken, som er dobbeltgængertemaets storhedstid. Og som nævnt findes der ikke megen nyere teori om temaet. Imidlertid skriver Sørensen, at den romantiske dobbeltgænger "overlever [i moderne fiktion], fordi den opvoksende ungdom til alle tider vil have dobbeltgængerprovokerende tilstande" (ibid, 107). Dette foranlediger den tanke, at den tid der er gået, siden Otto Rank skrev sin teori i 1914, kan have skabt andre forudsætninger og flere motiver for manifestationer af dobbeltgængere, og at dette kan være en mulig forklaring på *Den Kroniske Uskylds* afvigelser fra romantikkens typiske dobbeltgængermanifestationer. Fælles for mange historier om dobbeltgængere fra romantikken, er, at de ofte ender i et tragisk udfald for det oprindelige jeg, eksempelvis i *The Picture of Dorian Gray*, hvor det oprindelige jeks "betagelse af sit portræt [sin dobbeltgænger] bliver hans undergang" (ibid, 27), og "han ender med at "dræbe" portrættet og dermed sig selv" (ibid, 27). *Den Kroniske Uskyld* ender som bekendt også i en tragedie, dog med den forskel at dobbeltgængerens nedbrud ikke er synonymt med det oprindelige jeks nedbrud, tværtimod. Dobbeltgængerens Tores nedbrud bliver i *Den Kroniske Uskyld* afgørende for det oprindelige jeg Janus' sjælelige frigørelse fra sin dobbeltgænger, og giver ham muligheden for at komme videre med sit liv. Dobbeltgængerens medfører dermed et mere positivt udfald for det oprindelige jeg, end ofte set. Dobbeltgængertemaet i *Den Kroniske Uskyld* har således mange ulighedspunkter med den typiske romantiske dobbeltgænger.

Konklusion

For at afgøre hvad der kan konkluderes ud fra dette projekt, må vi påminde os om projektets formål: At afdække hvordan *Den Kroniske Uskylds* hovedpersoner Janus og Tore kan læses som to udspaltninger af én og samme personlighed, og hvilke tematikker denne læsning kan udfolde.

For at besvare første del af problemformuleringen må man gribe tilbage til projektets teoretiske afsæt. Det var nærliggende at anvende Otto Ranks *The Double: A psychoanalytic study* dels grundet Ranks status som pioner inden for teori om temaet og dels grundet mangel på nyere lødig teori om temaet. Dobbeltgængertemaet kunne formentlig også have været læst ind i romanen gennem en freudiansk analyse, idet Ranks teori udspringer af Freuds psykoanalyse. Dette blev som bekendt fravalgt til fordel for en friere analyse med udgangspunkt i Wolfgang Isters receptionsæstetiske teori om afdækning af en teksts ubestemtheder. I forhold til Ranks teori analyseres Tore som et aspekt af Janus' personlighed manifesteret i en anden person. I forhold til Freuds supplerende definition på temaet tolkes en Janus og Tore som to dele af et jeg. Er dette på plads, kan problemformuleringens næste punkt besvares.

De tematikker som analysens fokus er henlagt til, er vurderet som de vægtigste, men ikke nødvendigvis som de eneste tematikker, som udfoldes gennem læsningen af dobbeltgængertemaet. Romanens mest vægtige tema i forhold til dobbeltgængertemaet vurderes at være udviklingen fra ung til voksen, som Janus repræsenterer. Det udtrykkes først gennem Janus' beskrivelse af sin afsky overfor sig selv og omgangskredsen "grødfadet" og modpolen, som han opstiller i form af Tore. Tores dobbeltgængerrolle tolkes at have til formål at udruste Janus med selvsikkerhed til at begive sig ud i voksenlivets forhindringer. Da Tore indleder et forhold til Helle, og Janus i forlængelse heraf opdager fru Junkersens intentioner, modnes han gradvist i takt med, at hans idoliserede forestilling om Tore gradvist nedbrydes. Ved romanens afslutning synes Janus at opfatte sig selv og Tore som ligeværdige og at være mere rede til at imødegå voksenlivet. Dette tema fungerer som hele analysens fællesnævner.

En anden vægtig tematik som læsningen afstedkommer, er seksualiteten, hvilket primært kommer til udtryk gennem Janus' dyrkelse af Tores og Helles uskyld. Denne dyrkelse opstod som følge af Janus' oplevelse med sit første samleje, som ikke imødekom hans utopiske forventninger dertil. Som modpol til uskylden står fru Junkersen, der ikke blot truer Janus' ide som Tore og Helle

som uskyldige, men også Tores idoliserede karakter. Fru Junkersen formår at knuse begge dele, hvilket bliver afgørende for Janus' sjælelige selvstændighed.

Disse to tematikker, voksenliv og seksualitet, er de mest centrale tematikker, som læsningen af Janus og Tore som to udspaltninger af et enkelt individ udfoldede. Med denne erkendelse må man reflektere over følgende: Har denne læsning bragt nye tematikker eller anskuelser af romanen i spil? Ser man på de to tematikker, som læsningen har udfoldet, så vurderes det mest sandsynlige svar at være et "nej". At romanen rummer et seksuelt tema er almindeligt kendt, hvilket artiklen "Begær mellem mænd" også vidner om. Analysen i denne artikel er dog formentligt mere kontroversiel end analysen af det seksuelle tema i dette projekt, som antages for mere gængs. Om der tidligere er foretaget en analyse af Janus' rejse mod voksenlivet tilsvarende analysen i dette projekt, vides ikke med sikkerhed, men antages for sandsynligt. Det skal også tilføjes, at samtidens ungdomskulturs forhold til den ældre generation var et fokuspunkt for artiklen "Kronisk uskyld i den ungdomskulturelle vending" af Johs. Nørregaard Frandsen, som også findes i *Skyld og uskyld i mellemtiden*.

Som afsluttende betragtning kan dette projekt siges at være et eksperiment med det formål at undersøge, om den allerede særdeles tolkningsrige roman kunne fremstå i et nyt perspektiv ved at blive analyseret under denne ramme. Når alt gøres op, må det antages at rammen for min læsning, hvilket vil sige tolkningen af Janus og Tore som to udspaltninger af samme sind, er mere kontroversiel end de pointer og tematikker, som tolkningen har udfoldet. Men der er naturligvis fortsat mulighed for, at dobbeltgængertemaet kan udfolde andre tematikker, som ikke belyses i mit projekt. Under alle omstændigheder er dobbeltgængertemaet endnu et eksempel på en tolkningsmulighed af et allerede særdeles mangfoldigt og komplekst litterært værk.

Litteraturliste:

Forsidebillede: <https://sites.google.com/site/2b15dansk/home/romantikken/romantisme>

Frederiksen, Maja Bissenbakker: ”... selvom man selvfølgelig ikke kan vise sådan noget eller gøre det i virkeligheden.” Begær mellem mænd i *Den kroniske uskyld* i *Skyld og uskyld i mellemtiden*, 2012, Syddansk Universitetsforlag

Freud, Sigmund: *Det Uhyggelige*, 1998, Politisk Revy

Informationsordbogen: definition på begrebet ”implicit forfatter”,
<http://www.informationsordbogen.dk/concept.php?cid=5209>, tilgængelig pr. 23/11 2017

Iser, Wolfgang: ”Tekstens appelstruktur” i *Værk og læser: En antologi om receptionsforskning*, 1981, Borgen

Johansen, Jørgen Dines og Frandsen, Johs. Nørregaard: *Skyld og uskyld i mellemtiden*, 2012, Syddansk Universitetsforlag

Olsen, Per: ”Ingen sidste salgsdato” i *Skyld og uskyld i mellemtiden*, 2012, Syddansk Universitetsforlag

Phelan, James og Martin, Mary Patricia: ”Weymouths Lektioner: Homodiegesis, Upålidelighed, Etik og Resten af dagen” i *Narratologi*, 2004, Aarhus Universitetsforlag

Posselt, Troels Jon: ”Klaus Rifbjerg – Konfrontation”, www.litteratursiden.dk, 2008, tilgængelig pr. 8/11 2017, <https://litteratursiden.dk/analyser/rifbjerg-klaus-konfrontation>

Rank, Otto: *The Double: A psychoanalytic study*, 1971, The University of North Carolina Press

Rifbjerg, Klaus: *Den Kroniske Uskyld*, 1965, Gyldendal

Schou, Søren: ”Kaotisk, modfalden og virtuous – Janus som fortæller(e)” i *Skyld og uskyld i mellemtiden*, 2012, Syddansk Universitetsforlag

Sørensen, Bodil Marie: *Den Romantiske Doppelgänger*, 2013, The Poeting Company

Timmermann, Ditte: *Det fortrængtes genkomst – om dobbeltgængereren som motiv i litteratur og film*, 2007, Aarhus Universitet

Tucker Jr., Harry: "Introduction" i *The Double: A psychoanalytic study*, 1971, The University of North Carolina Press

Abstract

This project contains an exploration of the literary doppelganger motif, as it appears in the acclaimed and canonized Danish novel *Den Kroniske Uskyld* written by Klaus Rifbjerg in 1958. The purpose of the project is to analyze the two main characters of the novel, Janus and Tore, as representing two aspects of one and the same mind. The theoretical baseline of the analysis primarily consists of Otto Ranks theory in *The Double: A psychoanalytic study* from 1914. Additional theory by Sigmund Freud, Wolfgang Iser and Bodil Marie Sørensen will also be included. The analysis unfolded two major themes of the novel: Sexuality and the transition from youth to adulthood. The novel concerns the personal development of the main character Janus, as he gradually enters adulthood. The character Tore is highly idolized by Janus, and he can be interpreted as an aspect of Janus' mind, whose purpose is to endow Janus with the set of personal skills required in order to enter adulthood. In the end of the novel, Janus' idolization of Tore has ended and he appears more ready to face adulthood.